

EKLUND, R. R.

Loggbok på landbacken.

Schildt

1945

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
 - Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
 - *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
 - *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

R. R. EKLUND

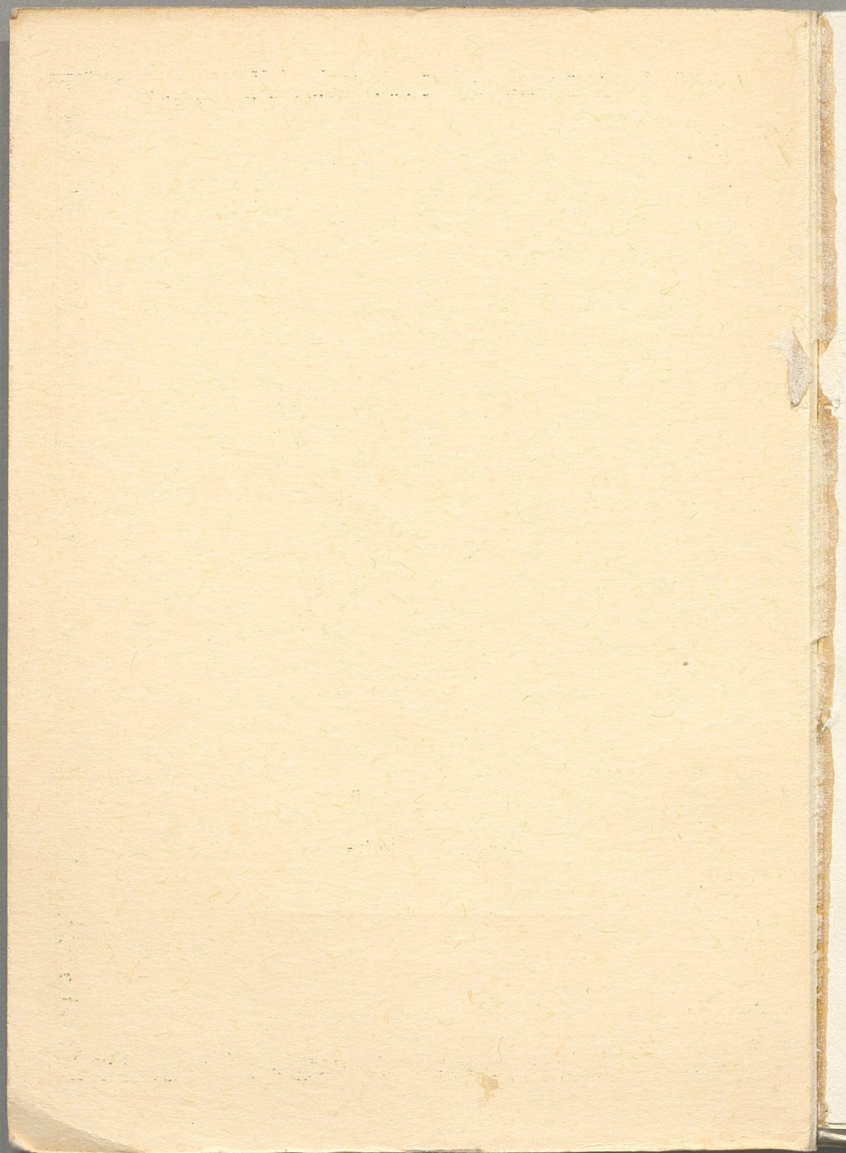
LOGGBOK
PÅ

LANDBACKEN

SCHILDTS

46/10

LOGGBOK PÅ LÅNDBACKEN

LETTOR OCH LÄROBOKEN

R. R. EKLUND

LOGGBOK PÅ
LANDBACKEN

HELSINGFORS

HOLGER SCHILDTS FÖRLAG

LOGG BOK
FÄRDBACKEN

Helsingfors 1945
J. Simelii Arvingars Boktryckeri AB

KRINGBLICK

ARNDT

Viktiga, värdiga, otympliga, med en skrattretande pondus, marscherar tre gäss i rad på gräsplätten framför mitt sommarkrypin. De liknar tre svarvade perioder i någonting som jag skrivit någongång. Jag skäms på gässens vägnar, skäms och ville ropa till dem: Tag exempel av svalorna, som ritar blinkande raska streck i morgonluften!

En ladusvala satt på en nersjunken telefontråd och sjöng. Hon satt knappt högre än mitt huvud men gav sig inte av när jag kom

tassande nästan rätt under. Jag såg tydligt rödfärgsstänket i bringan på henne. Och hon sjöng, sats efter sats men oföränderligt densamma. »Jungfru Maria säger att jag stulit rödsilkesnystanet hennes, men det är lögn.» Jag hörde det liksom folket häromkring har hört det, ord efter ord. Ja ja, jag tror att Jungfru Maria ljög; solen ligger som ett klingande skratt över åkrarna och karminfläcken din är säkert en ostulen ädelsten. Du behöver inte så eftertryckligt bedyra att himladrottningen farit fram med lögn.

Jag tar min söndagspromenad genom åkervidden. Ett ändlöst söndertrasat tåg rullar upp sig under fötterna. Mycket finns här sannerligen inte att se för den som begär liv och rörelse: varken folk eller få så långt ögat når. Tomt, tyst, tidlöst.

Långt borta rör sig ändå något: små moln

av vit rök flyger med korta mellanrum ut över fältet. Kanske bränner någon kvistar och avfall. Eller är det månnstro ett fordon som virvlar upp det torra vägstoftet? När jag kommer närmare ser jag att en karl går och kalkströr sin åker. Han fortsätter obekymrad om högmässoringning och stadslättingar. Ensamheten breder ut sig kring honom, den känns i min egen kropp. Jag tycker karln måste ha sprungit fram ur jorden sin någon gång underst bittida och kommer att hålla på med sitt jobb tills allt är klart och han åter nedstiger genom mylla och alv till hemlighetsfulla jordregioner.

Men tåget tar hand om mig igen. Det är ett minnesgott och vänligt tåg, en sådan förtrolig följeslagare som de små vägarna plär vara. Det öppnar förtjusande interiörer som annars skulle ha undgått mig, pekar på framsteg som växtligheten gjort, håller fram hemligheter som för att retas. Jag blir stå-

ende framför en svartblank vattensamling vid vägkanten. Den ligger blickstill i solen; fräkenstråna och gräsen sneglar på mig underfundigt. Jag märker det nog: de har just gett varann förtroenden, här var liv och glam för en stund sen, hela vattenspeglarna var med, men jag skall hållas utanför. En bit ifrån står en flock unggranar. Jag kniper av en gul knopp ytterst på en kvist, skär genom den med tumnageln, och därinne är hela den kommande granskogsståten i en gytring av minimala saftiga barr. Jag fortsätter och kommer till en stenig backe med brunbrända enbuskar. På något vis känner jag igen denna backe, fast jag aldrig i livet varit här förut. Precis som den höjer sig vid vägkanten har den spelat en viktig roll för mig någon gång när jag var barn.

Jag når järnvägsövergången. Banlinjen kommer någonstans ifrån, går någonstans. Spänstigt svingar den sig ut i rymden åt norr

och söder. Jag lutar mig mot staketet och låter ögat gå över vidden. Då och då kommer en vindstöt; den är friskare, liksom äventyrligare än vindstötarna nyss över åkerfälten. Det är en bunden fart i de vilande skenorna. Högt uppe pärlar lärkornas sång. Jag står ensam i allt det öppna och höga. Här är världens mittpunkt. Jag vill något som jag inte mäktar göra klart för mig, kanske stanna och förbli där jag är, med ett underligt ensamhetens och frihetens svärmod i bröstet.

Det är de blommande häggarnas tid, liljekonvaljens och åkerbärsblommens. Tallstruntarna skjuter i höjden, granskogen står i sin mjukaste sammetsklänning, med unga kottars rubiner framblixtrande mellan årsskotten. Sädeshälten böljar som svala hav. Den minnesgode lantmannen konstaterar att rågen gått i

ax den första veckan i juni, fast man är van
att det skall ske den tolfte. På sina ställen
kupas man redan potatisen. Om en månad är
man mitt inne i höbärgningen!

Lantmannen grips av oro efter all hoppfullheten vid sommarns start. En snål nordan har blåst ett par veckor och torkat ut markerna. Regn har det kommit bara i en och annan skur: den som makten har slängt visst ut bottenskvättarna i sina hinkar. Nu står gräset på lindorna stilla i växten — på backslutningarna sveds och tvinar det. Folk som begriper saken säger att det nätt och jämnt orkar ta opp sig igen, om inte en ordentlig rotblöta kommer i rödaste rappet.

Men solen skiner från en oföränderlig himmel. Bara nordan har hört upp; sen i går är det underligt stilla omkring en. Man får ro att tänka över bygd och människor.

Allteftersom halvön smalnar av mot spetsen tunnans bondefetheten ut. Tvåvåningshusen försvinner; inga moderna ladugårdar reser sina kyrktak mot skyn. Lågt, kalt, torftigt. Uppfarten till de små gårdarna är inte bättre än ett simpelt tåg genom markerna. Alen blir prydnadsträd; något förbluffad får den bilda häckar och alléer. I fetare bygder står grinden som bondgårdens skylt mot världen, ett fåfångans och högfärdens altare, överbelastat, påträngande; här slinker man rätt och slätt in genom en öppning i staketet, som är en omålad ribba på stolpar.

Spartanska, knappa är också mänskoboningarna. De äldsta av dem, de som växt fram mest självfallet ur omgivning och tradition, står på ranglig stenfot runtom på slätan, väderbitna och med bleknad rödfärg, sakligt fyrkantiga förvaringsrum för liv och ting som måste få skydd. De talar hela bygdens kärva språk.

Det finns gårdstun som inte pryds upp av en buske eller ett blomster. Men är det inte så det skall vara på denna plats? Inbäddade i blom och grönt skulle stugorna här få skämmas för det stora enkla och stilla. På gården där jag tagit in står en ensam spireabuske framför kammarfönstret. Solen ligger i den just nu, ligger kvar i blad och blomklasar timme efter timme. Busken och stugan och hela den kala gårdsplanen tiger på ett sätt som inte är möjligt annorstädes. De håller andan för det väldiga ovanom dem. Inte ett moln, inte ett ljud, bara solens oföränderliga blick. Rymdens stillhet förnimmes till sist som ett skri, jämnt och aldrig upphörande. Hela gården står ensam och tidlös ute på slätten, intensiv och patetisk i sin sammanpressade torftighet.

När en ihållande sunnan blåser händer det

att fåren som betar ytterst på halvöns nordspets söker sig de många kilometrarna ner till byn. Slår vinden om till nord svänger flocken och gnager sig långsamt tillbaka. De betar tvärt emot blåsten. Varför gör de det? Kanske vill de hjärtängsliga kräken alltid ha möjlighet att vädra en fara. Men det är fåvitskt att fråga. Varför säger de bää — eller ää säger de visst, trots Topelius. Naturen har i dem som i oss lagt ner många icke-kantska kategoriska imperativ.

Fattiggubben här tränger inte på. Han har fått plats utanför kyrkmuren, så folk måste bekväma sig från stråten när de skall offra en slant. Där står han i sin skyllerkur och hundraåriga gendarmblå syrtut, med svart plåthatt i ena handen och en påk i den andra. I bröstvårtstrakten är hålen där skärvarna skall släppas ner. Gubben har fått ansiktet

påmålat många gånger, näsan är bortspjälkt och i stället sitter där en krokig spik. Jag får fram en slant och provar hur det rasslar i innandömet. Nej, fattiggubben här tränger sig inte på, men jag är viss att han kunde skräm-
mä en ängslig givare på flykten.

Det finns en hop russellianer här i byn liksom i grannbyarna, vad det nu egentligen är de tror och förkunnar, sa gumman som kom med mjölken. Luthers rena lära är det åtminstone inte. Möteslokal har de i Karlas Brits stuga som stod tom flera år; de kom ditkörande med ett lass bänkar och en vit predikstol, och nu står det textat »Se Guds lamm» där Brita domderade med gubben sin. Ivriga är de att prångla ut sina skrifter och blad, tre små häften får man för 10 mark. De löper kring i gårdarna och ger sig inte i första rippet; detta är den oförvanskliga sanningen,

säger de, här finns allt vad du behöver för kropp och själ. Jag bladade en gång i ett häfte men blev inte klok på det, allt som upp-tänkas kan tycks de röra ihop. Man kan inte annat än skratta åt somt de säger och tar sig för. Det var en gumma på Kvarnbacken som miste en son i våras, och när det började talas om gravsten åt honom menade hon att de för all del inte skulle skaffa en så tung vård, att han inte orkade sig opp på uppstånd-delsens dag. Ja, är det inte tassigt att ha sådana tankar, som om vi inte skulle ta oss opp fast vi låg under ett hälleberg, när den stunden är kommen.

Utfärd till »kåtan» borta i havsbandet. »Nestningskost» med. Kåta är sommarstuga, nestningskost matsäck. Jag går och lyssnar liksom jag går och ser; mycket och många-handa finns här att lära.

Tramp genom strandängar och ävjebäddar. Skodonen tämligen torra ändå: det blåser friskt, daggen har torkat redan. Lågt, strävt gräs. Enstaka vippor som skjuter upp högre, med »ormspott» nästan på vart strå. På sina ställen är gräsväxten ymnig nog för att bärgas; där den är fattigare betas den av kor och hästar. En hjord röd- och vitspräckliga kvigor huserar i sin inhägnad, som tar med en bit av sjön. De är där utan tillsyn dag och

natt, har ju inte kalvat än så de behöver inte mjölkas.

Här och där är strandremsan riktig löväng: al, björk, rönn, en gles och luftig park nästan, utskärens svala fattiga park. Då och då möter en lada. Den har annan atmosfär kring sig här ute än om den stod på öppna slätten eller under rönn och sälg på en frodig linda. Ladan här är vilsen på något vis, ensammare än systrarna uppåt land.

Vi går och går, ibland utmed strandlinjen, ibland en bit inåt land. Mellan två strandstenar ligger en järntråds-katsa. Vi stannar, ser utåt havet. Först om en god stund märker vi att tre småfåglar ligger döda inne i kattan. De har tagit sig in genom den trånga öppningen och inte hittat ut. Vi står kvar och fånglor på gällersarkofagen en stund. Farligt instrument för fågel som för fisk.

Så svänger vi inåt. Löväng igen. Ruggar av liljekonvalsblad; man träffar på frisk blom

ännu, men mest är den gul och vissen. Två buketter plockas för kåtan. Jag glömmer mig under plockningen och blir stående framför en albuske. Kvistarna på dem alla är mot spetsen överdragna som med bomull; petar man i det vita börjar det röra på sig och visar sig gömma små gröna löss (eller vad de är) med en ulltofs på baken. Full av nya under är naturen.

När vi nalkas stugan kommer två unghästar sättande mot oss i uppenbar glädje. Vi har svårt att hålla dem från oss, måste jaga bort dem med käppar. »Ja nog är ni äschin», säger bondmorän som är med. Hon tittar långt efter fålarna. »Men skönt har ni det här.» Jag får veta att äschin betyder sällskapssjuk. Hästarna sköter sig själva här ute de också ända till höbärgningen, då de behövs igen.

Vi klampar in i det minimala sommarlottet. Farstu och ett rum, bara klinka för

ytterdörren. Två sexrutiga dvärgfönster; ingen ruta når högre än till ögonbrynen. Vitkalkad öppen spis, högsäng, ett bord, ett skåp, en bänk, två stolar. Nya blommiga tapeter. Slokande rönnkvistar över dörr och fönster sen midsommarn.

När vi dricker vårt salta kaffe kommer ena unghästen fram till fönstret, sätter munnen mot glaset och tittar in.

Vi vänder oss mot honom och nickar: ja, här är vi alla.

Himmelsrummet är högt denna julikväll. Högt men ändå klart avgränsat. Och så svalt. Det har inte nu sin vitflimrande ogripbarhet, inte den ångande konturlöshet som låter ögat drunkna. Ren och distinkt välver sig himmelskupan över jordens rotunda; den har ingått som påtaglig beståndsdel i vår telluriska heminredning, trätt oss nära, blivit vårt tak. Kvällssvala och avspända tassar vi omkring i vår kupolsal och kikar uppåt: visst är det högt — men inte så högt ändå. Allt låter skönja sig besynnerligt klart denna kväll, då livshetsen vilar. I den låga solen mellan hus-

väggarna jagar svalorna varann, men leken är dämpad. Det är vilotid, kraftförnyelsetid; söndagseftermiddagsro fast det är torsdagskväll. Och den stora plafonden ovan våra huvuden har en målning just för denna afton: i hjordar skockar sig ulliga moln samman, små vita lamm trötta av dagens hetta.

Jag pulsar fram i en värld som har snuva. Det är inte regn och inte dimma men någonting däremellan, eller bådadera; ett form- och tröslöst sjukdomstillstånd, en ansats mot återgång till kaos. Det dryper och rinner kring allt som har fast form. Mot ansiktet slår ett fuktigt konsistenslöst medium, någonting smått-smått och tätt-tätt, vad det kan vara för partiklar; snö är de inte och regndroppar kan de knappast kallas — jag förmodar det är väderguden som nyser i sitt draghål till himmel så det yr ända hit. Snön som föll i går sjunker ihop allt vad den hinner. Den ser ut att skämmas över sin fasta

tillvaro; ett pösande töcken svämmar upp kring kvarlevorna.

Över Köpingsfjärden flaxar kråkorna; de liknar trasor som slängs hit och dit av en osynlig hand bland molnslarvorna. Det är ett par veckor sen de kom till dessa trakter. Då hade de ingenting annat att tillgå än råken nedanför kloakmynningen, där de på morgnarna trängdes kring läckerbitarna. Nu kraxar de i vällustig väntan där de fladdrar, ty detta snuvväder betyder dan före dopparendan för kråksläktet: vid stränderna går uringula fläckar upp, det kan gömmas mycket under det försvinnande vita. Jag stövlar på. Ibland kör jag foten i en riktig slaskbrunn under smältsnölocket, och då tycker jag att hela den snuviga naturen snörvlar till.

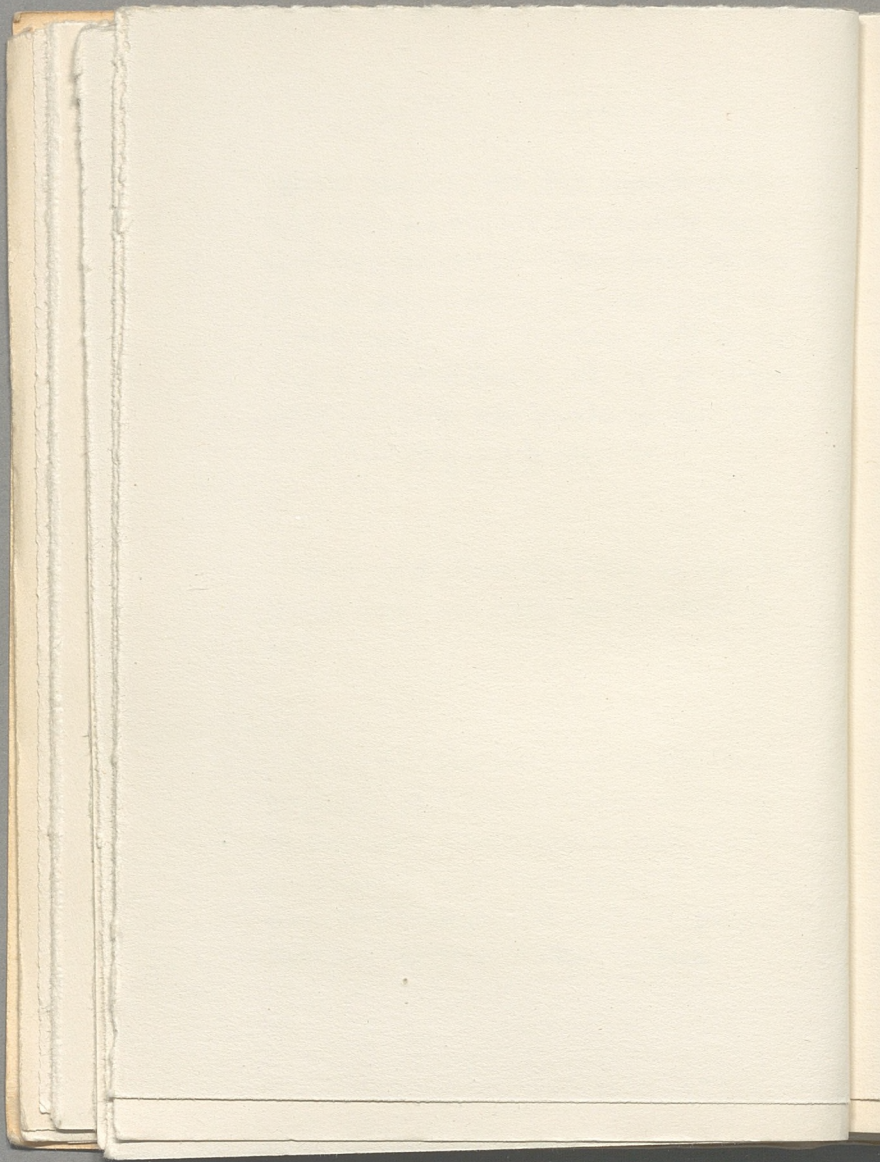
Den storslagnaste utsikt lämnar mig kall. Jag står utanför. Den afficierar bara syn och hjärna. Vad jag förnimmer är känslor ungefär av samma sort som Napoleons bedrifter uppväcker: beundran, förundran, någonting som närmar sig svindel och rysning. Det är i en annan aspekt jag nalkas naturen. Blåsten som rycker i backens gräs; trädkronornas gyttring av blad, solblänkande eller genomlysta, denna lekfulla och ruvande, eftergivna och trotsande massa, utplacerad mellan rymdtomheten och vårt fotfäste i världen; fjun som singlar genom solvarm luft; en pärlande drill brytande skogstystnaden; det väl-

signade vattnet i alla dess uppenbarelseformer; min egen fot när den trampar vägens grus eller gungar på björnmossan; handen som far genom tovigas skogsängstuvor; latmansdrömmen om frihetens fullkomning uppe i det tyngdlösaste blå, där ett slappt simtag förflyttar mig hinsides molnen, bortom nödvändigheten och mig själv.

Skönt att du finns till, natur, du bladrika böjlige buske att sticka ett förskrämt huvud i.

En sommar nära jorden, en jubeltid för ens kroppsjag, med junis prövande smekningar, högsommarns känslotrygghet och augustis fylliga lidelse — det är allt gott och väl, men man börjar längta till tankens spänstiga flykt mot klarheten, svalkan, insikten.

VI K R Y P

Han var hemkommen från avlägsna länder. Garderobkofferten stod uppslagen i vrån. Där fanns många sköna ting; Gusten hade minsann alltid förstått att lägga sig till med denna världens goda. Bland knäkamrater och farbrorfolk glunkades dock att han blivit en annan där borta. En kväll öppnade han oväntat sitt hjärta:

— Det är så visst ingen själafröjd att vara i själviskhetens våld. Jag minns en gång i Alaska. Vi hade en sorts helgdagsrätt jag var särskilt förtjust i, pudding eller vad den ska kallas, jag gitter inte tänka på den numer. Det var inte så alldeles lätt att komma över

ingredienserna till den. En söndag hade jag rört till åt mig en försvarlig portion. Då finner sig en arbetskamrat, vi var de bästa vänner. Förargligt i alla fall att han skulle komma just då. Jag åt och skämdes, njöt och småsvor. Förlåt att jag fortsätter min måltid, fick jag sagt. Mjaa . . ., sa Tommy. Jag borde väl bjuda den jäkeln, men detta är ju m i t t. Så satt jag och tänkte. Jag åt och åt, invärtes rasande på världsordningen och mig själv.

Småningom blev det klart för mig att jag inte ensam skulle få slut på allt. Men jag åt alltjämt. En sak fick mögla och ruttna bara jag fick rå om den. Till sist frågade jag om Tommy ville ha, och så lade jag för åt honom en omsorgsfullt beräknad portionstackare. På samma gång förargade det mig att jag kokat så mycket, att det räckte till åt en som inte var jag. Det är förnedrande att vara sådan. När jag räckte tall-

riken åt Tommy kände jag det som om jag bjöd honom mina spyor. Men jag gav ändå. Sedan fick jag lov att tänka mycket på det besöket och den tallriken.

Folkskola i en ödemarksby. Nötta och knivmärkta dubbelpulpetor för ett tjog ungar. Kvävande unket trots de storgapande fönsterlufterna. Varför måste skolhusen på landet se ut som spökhärars stamtillhåll; kan de inte likna gammaldags bondgårdar, eller vara luftgenomspolade funkishus åtminstone?

Men det är bygdens bildningscentrum, framtidens plantskola. Något som liknar en blyg vördnad kryper i tinningstrakten medan jag vandrar omkring där inne och tittar. Allt är påvert och klumpigt; valhänta skönhetsansatser, otympliga försök i kultur. Kunska-pens rot smakar sannerligen trä och damm. På estraden lärarens enkla kateder tätt intill orgelharmoniet, som vänder sidan till. Det är

bara att flytta över, man behöver knappt resa på sig; muserna är trångbodda här i huset. På ena långväggen anskrämliga tuschporträtt av Runeberg och Topelius, gjorda av läraren själv. Bredvid, men litet lägre, den förstorade fotografen av en elev, fallen för fosterlandet; på en liten hylla en nysilverpokal, enligt inskriften vandringspris i skidloppning. Detta är skolans sanktuarium, någonting att se upp till och hämta förebilder från. Här fostras de starka och de trogna. I ett skåp med spräckt glasörr halvgömmar sig naturaliesamlingen, de ting som skall åskådliggöra vår jords mysterier: några stenar och mineral, en strutsfjäder, vårt avsnitt av universum, det vill säga den för generationer välkända mekanismen med solens mäsingskiva i mitten, nu utan stearinljuslågans flammande »varde», och på ändan av svängarmen vårt viktiga klot med månens tennkula som en rätta kring en ost.

Jag ställer mig vid fönstret och spejar ut. Tätt inpå en stenig höjd; tre får med käftarna i backen; grå småfolksstugor i skogskanterna runtom. Strax utanför skolgrinden flyger landsvägen ut i sina två oändligheter, snörrät, spartansk. Marig tallskog kryper ur myren på bägge sidor. Tyst, rent, luftomspolat.

Det är ju inte mycket.

På katedern ligger ett stycke cellstoff, som ingenting annat är än en minimal åker. Tums höga stänglar med hjärtblad i toppen skjuter upp ur det fuktdränkta vita. Läraren har demonstrerat groningens under. Sädeskornen nedanför stjälksträngarna ligger utsugna, som tömda matsäckar. I solen på ett fönsterbräde står en vattenfylld bleckburk med stjärtvickande »pilungar» bland tovor av vattunarv. Där får pojckarna metodiskt lära sig grodynglets metamorfoser.

Jag vandrar kring i själva urhärden för

landsbygdens bildningsliv. Den ambitiösa kunskapsviljans torftiga former och tafatta uttryck får en inre höghet. Vid skrivbordet i sitt rum sitter läraren; han svettas över en uppgift i tyska, som i morgon skall sändas till ett korrespondensinstitut i Sverige. Han är elev han med. Då och då skickar han också in teckningar eller akvareller och får dem tillbaka med värdesättning. Han förkovrar sitt pund. Snart gör han väl en bättre Runeberg och Topelius för skolväggen.

En fråga väckte honom där de satt kring kafébordet. Han vände på huvudet och var strax färdig med svaret:

— Hon där då, henne känner jag gott. Hon får mig att tänka på ett kullvräkt träd i skogen. En lövlös och halvmurken björk. Där ligger den och vet ingenting om sina susande systrar. En vacker dag kommer en strykare, han får syn på trädliket och lyfter i förbifarten på rotändan, bara för att pröva sina krafter. Han drar kadavret en smula åt sidan och släpper så taget. Stocken dråsar ner och ligger orörlig igen, lika ovetande om livet

ikring sig som förut. Där ligger dryaden tills någon annan kommer och flyttar på henne.

Grannen vid stambordet tog fasta på en annan av kafégästerna.

— Hon igen är lik en ört. En späd och spenslig blomma. Egoist, kunde man säga om henne som man kan säga det om blomman, men en egoism utan våld och intrång. Ett hänsynslöst milt självförverkligande. Hon böjer sig för varje hinder men upphör inte att sträva till sitt självfallna, av skapelsens herre utmätta lilleputtsrum i solen.

Det blev tal om människor av alla de sorter.

— Han är då bra besynnerlig. Jag tror han dras till folk med en sårbar punkt invärtes. Skygga, elända och misstänksamma,

vilkas blick viker undan så man känner de vandrar under ett hemligt tvång. Han vill inte vara intim med dem heller men söker gärna upp dem; någonting bundet lossnar i honom och han kan rabbla ur sig saker som han inte säger andra. Kanske väntar han att på så sätt få deras hemlighet i dagen.

— För mig blottade han en gång sin egen hemlighet, inföll bordsgrannen.

— Han måste ideligen slå fast i minnet de enklaste sakförhållanden, tankar och iakttagelser. Allt som for genom hans hjärna skulle fixeras. Det blev en plåga, en sjukdom, och han kallade det så. Men han kunde ingenting åt sin sjuka. Han hade nu en gång fått skräcken för att upplevelserna skulle sjunka undan, begravas, dö. De borde vara aktuella i varje sekund, ligga tätt intill honom eller skiljas från medvetandet av en

tunn hinna endast, så de genast kunde nås. Alla själsliga realiteter skulle vara uppställda som i ett skåp, i etiketterade fack, så han bara behövde sträcka ut handen för att ha dem till bruks. Men detta var ju sjukdom, ty glömskan är den friskt sprudlande hälsokällan.

— Jag har märkt, sade den fjärde i sällskapet tveksamt, att min gamla mamma ligger på vänster sida ibland, fastän det troligen ger tyngd i bröstet, beklämning, kanske ångest, som det vanligen är med gamlingar när de ligger på hjärtats sida. Jag inbillar mig att hon känner sig ha en riktigare inställning till livet och döden när hon ligger så. Förhållandet till Gud i bönen blir som det skall vara och inte det ytliga som när hon ingen pina känner.

Han började oförmedlat tala om sin avlägsna hembygd.

— Jag tycker mänskorna här nere inte hinner få något djupare förhållande till naturen de ser. De snuddar vid den och hastar förbi. Eller de iakttar detaljerna för att taxera, jämföra, fästa i minnet för kommande behov. Däruppe sjunker vi in. Vi kanske inte annoterar så mycket, medvetet; skulle måhända bli bet om det gällde att beskriva ett landskap vi just drönat framför. Ögat känner. Vi ser ungefär ett och detsamma ideligen. Det känns ungefär som om vi skulle komma tillbaka någonstans ifrån var gång vi betraktar en av våra utsikter på nytt. Kanske har vi varit i Helsingfors eller Nya Zeeland, men det kan också hända att vi helt enkelt gått upp i ett jobb, ett tillfälligt intresse. Så kommer vi plötsligt hem till den enkla naturbiten vi skådat hundra gånger. Eller har vi inte sett just den så har den i

alla fall relationer till dem vi känner, fast den kanhända avviker en smula, men inom det helas ram. Vi ser den och är med ens ett med den. Det är något tungsint, mjältsjukt i vårt skådande, liksom ofta när man återvänder hem.

När mamman bjuder sin son på glass säger hon: Det är gott, inte sant?

Hon ser att pojken njuter och vill få det bekräftat för att njuta dubbelt i hans njutning.

I samma situation säger pappan: Nå, vad tycker du? Är det gott?

Han ger sig sken av att vilja veta en självständig människas åsikt.

— Jag var visst så dabbig förra sommarn att jag sjöng en lovsång för dej om din kära hemsockenungdoms lördagsmeetings på landsvägen här utanför, sade min semesterfirande vän kamrern där han låg på sin pensionatsbädd. — Nu förstår jag bättre. I natt hölls jag vaken i min säng till två-tretiden av deras nojs och skrål, och när det väl var över ställer sig en racka rätt framför mitt öppna fönster och börjar skälla i ett, åt den plötsliga tystnaden förmodligen. Det lät på en gång sorgmodigt och längtansfullt och argt. Hon höll på med det en halvtimme men inget svar kom, världen var som tömd på liv och sympati och uppfriskande opposition i ett slag, och så resignerade hon till sist och

lomade av. Det ska fan hålla till på det här stället, betydde väl sista gläfsset. Ingen låtsar om den som allvarsamt bjuder till. Gaffla kan de snorkillingarna nog, när man inte har något riktigt behov av det...

— Den gången i fjol var vägstojet ändå lite mer festligt och fylligt och natursamtöande, det måste medges, fortfor kamrern; vi hade hunnit till Johanne och nu är det halvutsprungen vår bara. Dessutom har obehöriga, dissonerande karelska evakuerade kommit till. Det som väl längst skall stanna i minnet av gårdagskvällen är två växande flickor tror jag, som arm i arm drog sig bort från bypalatset ert sedan alla andra ungdomar sökt sig in på bion. Biobesöket är ju det inledande kapitlet i lösslappheten, men dessa två fattiga stackare kunde inte gå med. . . . De försökte se käcka ut, gjorde ett par slag på den tomma landsvägen och försvann. De var utanför. Jag kände med dem och levde

om partier av min barndom utan att minnas något speciellt fall. Det konstiga är att jag erinrar mig desamma två ensamma barnen från midsommarkvällen förlidet år. Ätminstone liknade de varann på ett hår, till skick och gång och utseende. Kanske är de en institution, nödvändig sedan evighet i sådana livslägen som dessa.

— I alla fall tog nojset slut som sagt och hundgläfsset likaså, men strax efteråt började skatorna med sitt halvvakna tvåstaviga morgontjatter, och när jag allvarsamt förargad fått ner en adalintablett kommer någon stövlande uppför trappan och knackar på dörrn intill min, där en av de kvinnliga tjänstevardarna bor. Gårdsfolket här i hotellet logerar hur det faller sig i lediga gästrum, de har inte utrymme för sig själva på nedre botten för kökets och matsalens och kaféets skull. — Nej, säger karln som knackat på, jag vill bara träffa veterinären, och så visas han till

rummet på andra sidan mitt. En bil står och spinner på gården. — Jaså, ska hon föla nu, hör jag veterinärn säga, lugnt och sakligt som om han fått besöket mitt på dan. Är det lång väg? — Sex kilometer. Jag väntar med bilen på gården. — Karl'n stövlar ner igen och doktorn börjar röra på sig. Han har stor praktik, veterinärn. På talet hör man att han är söderifrån, men han har med barn och blomma etablerat sig här på pensionatet för lång tid, tycks det, de har visst ett par tre rum och egna möbler, skulle jag tro. Han rör sig hastigt mellan besöken på olika gårdar, i mottagningsrummet och telefonskåpet. Armarna slänger när han går, blickarna desslikes. Det finns mycket att lägga hand vid, man hinner inte pyssla om varje enskilt fall så sorgfälligt, huvudsaken är att det går undan efter gamla mallar som åtminstone inte skadar, och att pengar kommer in. Bäst han har en kund inne hos sig och en annan står i kor-

ridoren måste han till telefon. Han ger ett recept till grannsocknens apotek: Det och det, så och så mycket. Och så 40 mark åt mig. Så tillbaka till mottagningen igen. I rummet in till går hustrun och stökar, nöjd med sin doktor och trygg i livet. Hon är som en stark och felfri kviga, trots lilla Siv.

— Adalintabletten verkade småningom, återknöt kamrern. Jag fick inte klart för mig när bilen gav sig iväg och doktors hemkomst visste jag ingenting om. Ja, här ligger jag nu fast jag är uppstigen — jag väcktes av rösterna från en ny konsultation bakom brädväggen. Kanske är jag lite trött. Jag fick två pinfärska vetebullar till morgonkaffet och åt med god aptit, fast jag visste att magen skulle säga ifrån. Det är bättre med ett par tre dagar gammalt rågbröd, som jag halvt beslutat övergå till. Jag fick lov att kasta mig på schäslongen, som sagt är jag en smula trött efter knipet.

Optimism. A: Det beror på dig och ingen annan, om människorna är vänliga eller tvära. Som man ropar i skogen får man svar.

B: Den skogen genljuder nog av ovett vad än jag ropar.

A: Var inte för säker. Det är lytt i mänskoscogen för mjuka tonfall mer än du tror. Och ges det ovett får vi ändå inte förtrötts. En gång kommer det säkert svar.

B: Vad är din Gud? Den böljande allnaturen eller en skäggig gubbe ovan molnen,

första orsaken eller en människa litet närmare
idealet än vi andra?

A: Jag vet inte. Det är den Gud jag ber
till.

Nyss hade jag en diskurs genom århundraden, ett samtal med världens mäktigaste, jag den ringe: med Filip den andre, stadd på promenad efter morgonmässan i sitt Escorial. Dystert eftertänksam strök han utmed slottsmuren när jag blev honom varse. Just som han passerade på en armlängds avstånd föll ett solblänk honom i ansiktet; i samma ögonblick lade jag handen på hans skuldra. Han spratt till och blev stående med uppspärrade ögon; dock märkte jag att hans drag småningom utslätades. Solens och den besynnerliga inkräktarens samtida närgångenhet hade så överrumplat Den dystre, att han i sin förundran inte kom sig för att driva bort

mig. Han betraktade mig ej ens med vrede.

— Eders Majestät, yttrade jag med skyldig vördnad, ni som älskar ensamheten och aldrig finner den, utbyt detta av prakt och svårmod nedtyngda palats mot en anspråkslösare boning. Jag vet väl att ni inne i slottet har ett rum för edra studier, undångömt och utan prål; jag har skådat det med dess bönpall och jordglob och böcker, ty för oss sena tiders barn är just intet fördolt. Kring denna tillflykt utbreder sig dock praktens. Dessa kvaderstenar och kolonner vila tungt på edert hjärta. Jag bebor en enslig kammar; där invid kan ni erhålla ett rum, mera lämpat för den som söker frid. Inredningen är tarvlig men fullt tillräcklig: två stolar, ett bord, en bädd. Där kan ni läsa och bedja i ro, och skulle ni önska förnimma en mänsklig varelses närvaro behöver ni blott knacka i väggen och vi skola samtala såsom fångar pläga.

— Min son, blev den mäktiges svar, du talar i fåvitsko. Din kammare kan vara god nog och ditt uppsåt synes mig lofvärt. Glöm dock ej att jag är mitt väldes och min värdighets fånge; i denna mitt rikets innersta cell är det min lott att dväljas.

— Eder börda är tung, Sire, genmälde jag. Tung om ock kostbar. Den starkaste rygg kan knäckas därav. Bjödes den mig skulle jag tveka sju och sjuttio resor. För att säga sanningen framställde jag mitt förslag i hopp om att få en granne, som insett fåfängligheten i de ting vi marterade löpa efter som kedjade slavar.

— Du är då ej tillfreds med din ensamhet?

— Jag är tillfreds och icke tillfreds. Jag ville hava en granne bakom min vägg.

— En brädvägg är lika stängande som Escorials murar; och sitter du till bords med en människa skiljas ni dock åt av bråddjup. Gack till din kammare, min son, jag går till

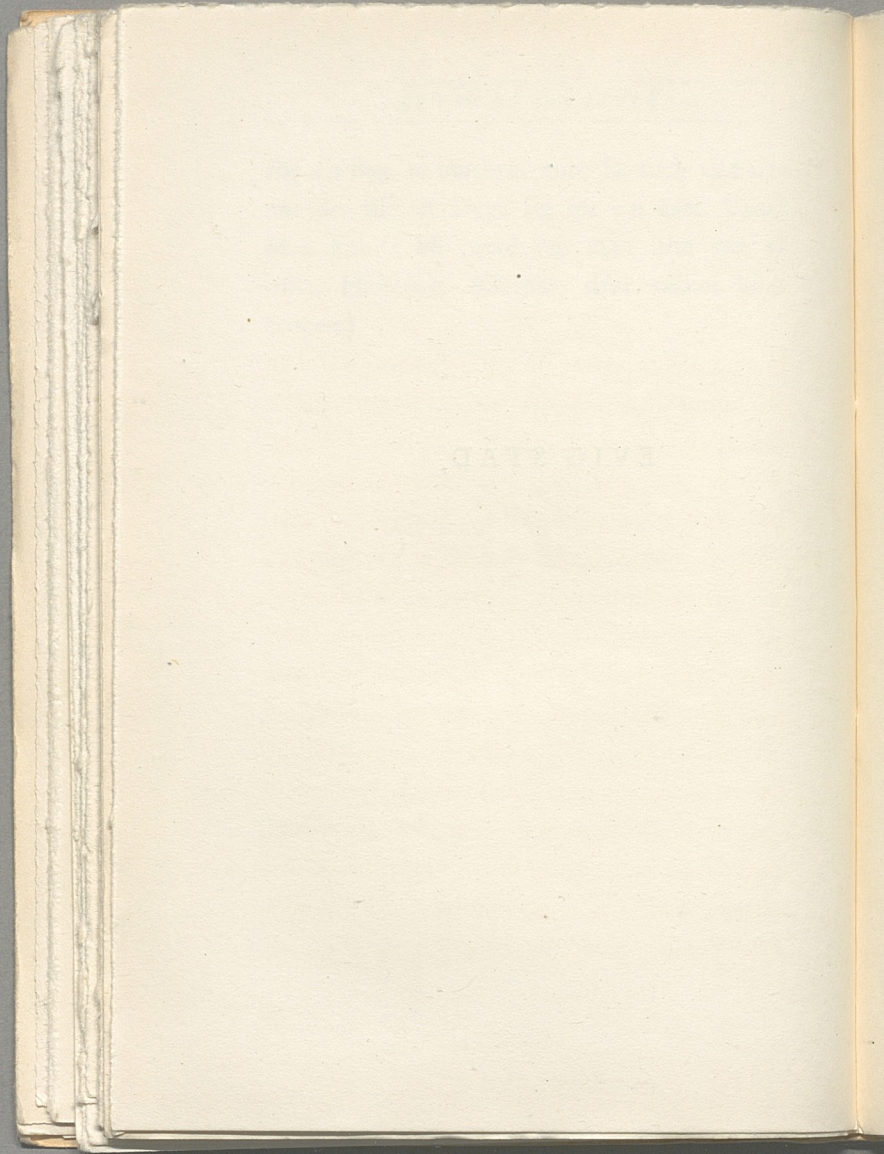
min. Genom murar och århundranden kunna vi ju ändå söka tala till varandra fångarnas språk.

Den dystre återtog sin avbrutna vandring.

Monolog vid sängdags. Hr X (trött och utled på allt; drar fumlande av sig byxorna; får syn på en tidning framför sig på bordet; läser): Födda. Förlovade. Döda. — Jaha. Det är äckligt med livet. Samma trall från skapelsen till domedag. Hela påhittet är inte värt en fnysning. Födäs. Dö. Gifta sig! Haha! (Lyfter på täcket.) Och krypa till kojs. För att stiga upp igen om några timmar. Kravla sig ur sängen på morgonen för att dyka ner igen sen man gjort några faxer. Arbetat kantänka. Och ätit. Pfui. Proppat i sig en hop mischmasch för att bli tömd och lika glupsk på nytt. Det är enfaldigt alltsamman. — Vad lönar det sig att stiga upp

för en dag, sa morbror min. Ja. Och vad tjänar det till att lägga sig för en natt. Vasa? Man kunde bli retad om man inte var så trött. Håhåjaja. (Gäspar, drar täcket över öronen.)

EVIG STAD

Barndomsstaden är evig. Ingenting där kan bli annorlunda än det var. Platsen där vi växte upp är absolut och definitiv. Den utvecklas inte, går lika litet tillbaka; den är. Vår första hemort i världen lever sitt slutna, mättade liv så länge vi drar andan. Tingen och människorna som fyllde den finns kvar och rör sig i denna dag. De ser ut och biter sig precis som den gången vi befann oss bland dem. Det kan hända vi tycker oss känna till mycket i vår barndomsstad blott bristfälligt, och vi frågar någon äldre, någon som fanns där före oss. Men han kan inte ge besked. Den plats som är förblivande för oss var kanske bara en flyktig episod för honom. Han har sin egen eviga stad.

Då var då, nu är nu. Du lever dagens liv fastän du står kvar oförbytt inom mig.

Tunga idyll som jag återser, fanns du till kring pojkārens älvstränder? Jag minns dig inte sådan precis, inte med denna intensitet i det vilande och täcka. Men under bron fanns ju den tiden forsen, de egensinniga stenarna och vattnets halvilskena morrnig, lika genom dag och natt. Bara tornuret slår sina slag nu som då, med varje klämtning nafsande föregångaren i stjärten; man kunde tro det är hög tid att löpa till lilleputtstationen, den längesen försvunna. Då ser jag nya kraftverket sticka upp sin oplatsenliga funkisgavel bakom lövmassorna, kallande mig tillbaka. Och under bron smågrälar ju ingen fors... Som sövande porter flyter ån i sin gamla bädd, tyst och tung, kantad av björk, rönn, hägg och syren, dryader som doppar sin söta tungsintethet i fåran. Det gjorde de redan då; men det var forsen pojksinnet sög upp. Nu

när den är borta kan man ansättas av en syndig lust att slita sönder all idyllen med en bärsärksgång: hojta och slå kring sig, löpa amok och som en gärd åt pojkårens vräkta gud kasta sig över broräcket.

Man tittar in i ett dunkel. Man ser vissa saker. Man vet att där finns andra också fast man inte urskiljer dem. Det man ser har man fordom haft för ögonen så många gånger att det gått in i en och finns där. En oljelampa som är just den och ingen annan kastar sitt oföränderliga ljusmönster över en vägg. En väckarklockas melodi skorrar till. En parvel vandrar sin eviga morgonvandring mot upplysta skolfönster.

En pojkbyting öppnar ena fönsterhalvan: gardinen fläktar till. Munnen blåser,

står det under en av de lustiga små bilderna i den uråldriga abc-boken. Men vad är blåsten egentligen? Pojken pustar för egen del på gardinen. Han tänker. När han var riktigt liten stod mor en gång med honom på armen vid detta samma fönster. Han frågade vad det var som böjde träden, och då blåste mor på gardinen just så här. På det viset går det till. Detta är blåsten. Men förstod gjorde han inte. Och svårt är det att begripa ännu i denna dag. Det som står stilla är det ingen konst med. Det vilande är mycket enkelt.

Pojken står och glor framför sig, tafatt och tölpig. Det är som om han stod kvar genom sommar och vinter, på samma fläck, ohjälpligt fastvuxen vid den branta strandbrinken. Enda variationen är att han vintertid har under fötterna ett par vinda och omöjliga skidor, medan han om sommaren står på den

grönklädda jorden, med ett löjligt tillyxat metspö i handen. Pojkens alla kamrater vet att han varken kan behandla skidorna eller spöet. Han bara står där han står; gör endast då och då svaga ansatser att likna de andra, halvgångna försök att få upp en fisk och gå ner för stupet på sina åbäken till skidor.

Men det är någonting som kamraterna inte har reda på. Troligen vet han det inte själv. Skidåkningen och fisket har slagit sig inåt. Han känner till alla med pojksysselsättningarna förbundna förnimmelser bättre än de som är överdängare i dem. Dessa är så upptagna av sina bestyr att de inte hinner se och känna. Bara hastiga ilningar går genom dem, snabbtflyende ryck av fröjd och skräck som det är omöjligt att kvarhålla, medan han, stående på skidorna med ett nervkittlande bråddjup framför sig eller kämpande med en mört som förvillat sig till hans krok, fördjupar sig i förnimmelserna så han egentligen lever ful-

lare med i vad han inte gör än de andra poj-
karna i allt som de tar sig före.

Det hör till tonen i hemmet att dölja alla
varmare känslor. Till och med en smula vän-
lighet och tillmötesgående smakar pjosk. Man
skall inte »göra sig till». Och göra sig till det
är att lägga i dagen ett mjukare sätt än det
strävt sakliga, som förutsättes vara det nor-
mala ärliga människor emellan.

Får modern någon sällsynt gång en bloms-
terkvast heter det: Jag måste väl sätta den i
vatten då.

Man skall hålla tillbaka när känslorna
kommer, streta emot som var man på väg
nedför en backe. Man vet aldrig var man
hamnar.

Modern är ganska konventionell, bonde-

konventionell, småstadskonventionell. Hon kan vara egensinnig och självgod, sträng, till och med hård. På faderslinjen är sinnet mjukare och varmare, svagt också och kanske en smula lösaktigt. Infallen och stämningarna far lätt i väg med det folket; de har inte att sätta upp något större förråd av moralisk styrka. Kanske kunde man likna dem vid den falnande glöden i en kolbädd, flämtande för minsta drag men snart täckt av grå aska.

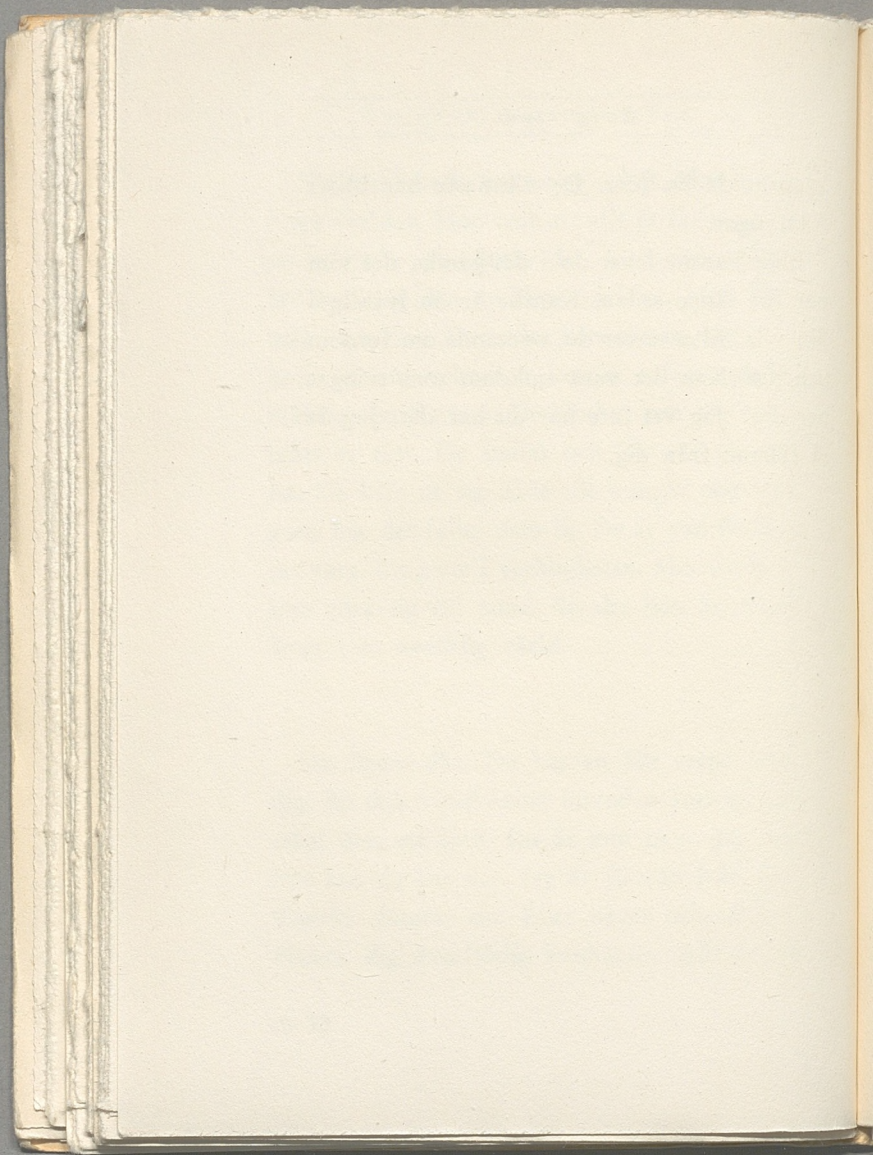
Skall då modern vara vedklubben, kådig och hård och seg, spjälkt ut direkt ur naturen, bra att damma en vettvilling i skallen med och nyttig i mänskornas vardagsvärld också på annat vis. Simpel och trygg, utan lust att springa över vedbodströskeln men med den levande skogen i sig ännu, brinnande för att värma och göra föda; ett entydigt vardags-ting, ovetande om den skälvande glöden och asktäckets hot?

Nej, modern är barnunge också. Hon lever i sagovärlden. Hon tror att allt är sådant hon ser och hör och känner det. Liten och hjälplös är hon i den verkliga världen. Hon förstår ingenting. De andra kan nästan vad som helst — till och med hennes tafatta pojke mäktar mer än hon. De blinkar och säger att blått är rött. De smilar och får vad de vill ha. De klär ut sig både till kungar och tiggare, hur det faller dem in. De är vad de låtsas vara. De lever i verkligheten. Modern kan inte göra sig till annat än det hon är. Hon lever i en överklig värld.

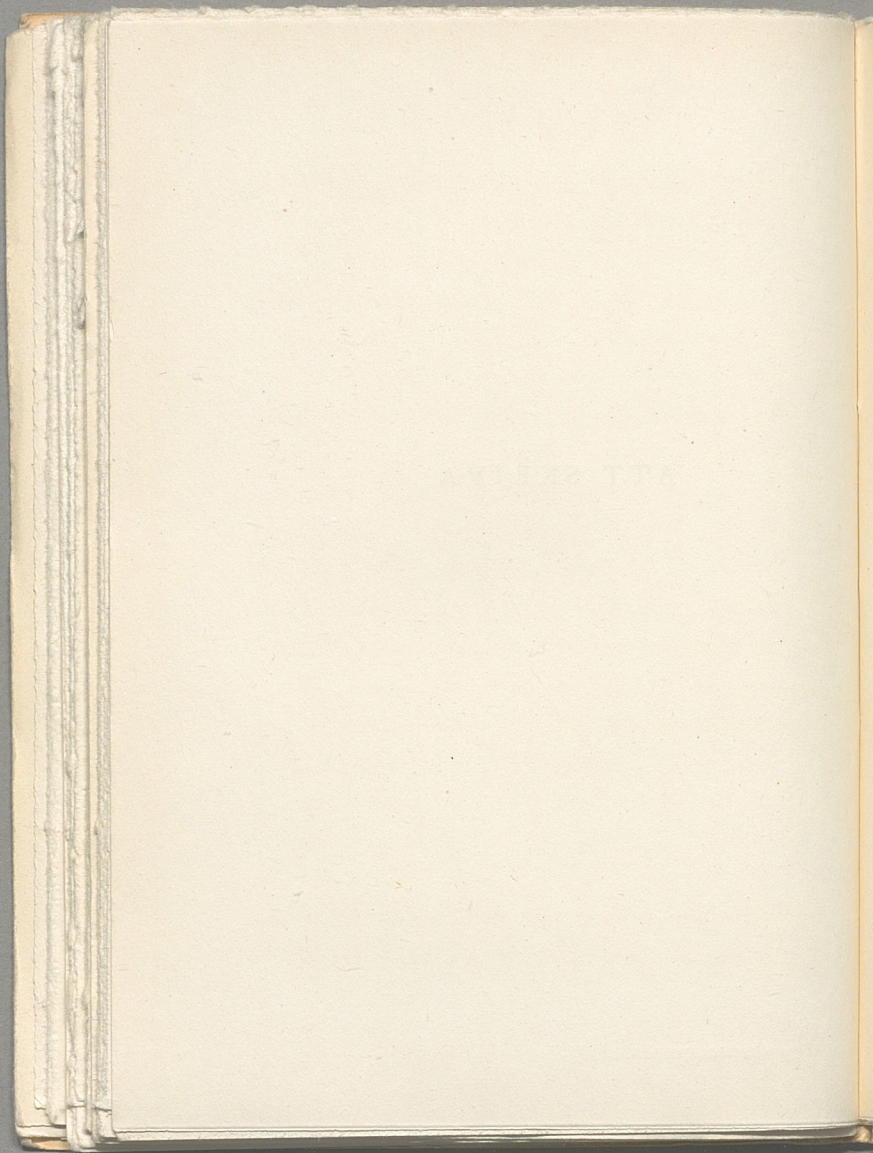
Du ligger där. Du har en filt svept över dig. En duk virad kring huvudet. Inte en rörelse, inte ett ljud. Du är min mor. Jag vet inte hur du har det. Jag är fjärran från dig. Kanske slumrar du. Eller ligger och tänker. Finner dig överflödig kanhända. Allt är så

annorlunda än förr. De närmaste har blivit främlingar.

Eller kanske lever du i det gamla, det som var för länge sedan. Kanske är du lycklig i din vila. Eller sover du, ovetande om fordom och nu? Kan det vara sjukdom som tvingat ner dig? Jag vet inte hur du har det. Jag är så fjärran från dig.

ATT SKRIVA

Månne inte en viss ro, kanske rentav lättja är nödvändig för diktandet, yttrade sig skalden och rentieren Fritz när vi råkades första gången. Han ville förklara sin musas långa tystnad: det hade varit mycket bråk med ett arvskippte där han var nära intresserad. Nu hör hans musa med stor sannolikhet till dem som gör sig bäst när de moltiga, men rättare än han visste hade Fritz. I synnerhet är det menligt för diktandet att syssla mycket med arvskipften.

Skalders politiska trosbekännelse, det är ett kapitel där inte vart ord får tagas för kon-

tant. Dessa omsvängningar från höger till vänster, från massdyrkan till övermänniskokult behöver inte betyda någon ändring av grundsynen. Det sköna, det stora, det starka är det som skalden dyrkar, kort sagt: det som makten haver och härligheten, vore det så i skepnad av en Franciscus' späkta kropp och trasiga livklädnad. Ibland kan han finna det bäst uttryckt i övermänniskans kyliga bergspetsar, ibland i massornas böljande hav.

Också de fantasistarka politikerna saknar väl i egentlig mening politisk övertygelse. Deras metamorfoser är av samma art som skaldernas »politiska» förvandlingar: det är brinnande andar som söker det lämpligaste materialet.

Vad skulle det blivit av de största, om de haft som ledstjärna att »skriva bra»? Men stilen är dessbättre inget avgränsat mål att

sträva till som till en examen; det gäller att speciminera för den med hela sitt liv och sitt väsen, med sin medvetna vilja likaväl som med det outgrundade under ytan, ja, med olyckorna som ödet låter gå över våra skuldlösa huvuden. Stilen är slutligen frukten som faller i ens famn.

Man kan bli led vid rytmen i sitt språk, äcklas av dess enahanda. Det kan tyckas som om orden inte längre avslöjar utan höljjer. Vad man vill ha sagt gömmer sig under slöjor, skynken och fällar; man får en vild lust att slita bort hela påhänget för att känna och tänka direkt på papperet i cynisk oskuld (för att tala med Nietzsche).

I en god berättelse är mänskorna mer än summan av sina tankar, ord och gärningar.

I kraft av dessa outnyttjade resurser lever de kvar sedan boken slutits, kännpaka till kropp och själ, med s i t t grepp på varje problem och s i t t omiskännliga beteende i varje situation, som vår befruktade fantasi låter framväxa utanför bokens ram.

Att skriva är förvisso blodigt allvar, men hur ofta nödgas ej en ärlig pennans hantverkare känna blasfemin i talet om att »skriva med sitt hjärteblod».

Det finns författare som fruktar det banala i sådan grad, att deras fruktan övergår till en panisk skräck för det alldagliga i vårt liv, för tillvarons fundament och grundfakta, det kristallklara, renande enkla.

Kierkegaard är (i »Synspunktet for min Forfattervirksomhed») mycket ivrig att förklara sitt estetiska författarskap som en självförne- kelse, ett medel att nå kontakt med massan, tillgripet endast för att vid det säkra band läsarnas övervägande estetiska intresse bju- der kunna leda dem till det enda avgöran- de: det religiösa. Det är hans handpengar till publikum, slanten varmed han köper sig in i dess uppmärksamhet; han kan inte gärna drivas ut igen, man har rätt att vänta mer av honom, och när det så kommer är det mynt av annat slag, hans egna äkta och fullödiga. Och Kierkegaard tror att man skall godta dem; åtminstone är utsikterna större om de smuss-

las på detta vis än om de bjöds direkt. Man känner ju honom sen förr och vet att han då gav kurant valuta. Männe inte dessa besynnerligheter också kan ha sitt värde?

Så blir hans estetiska författarskap ett taktiskt knep, ett bedrägeri, och han kallar det så. Ett bedrägeri sådant som Sokrates' då han tog sina lärjungar där de stod, gick med dem som om de lett honom, tills de märkte att det var han som fört dem efter sin vilja.

Hur energiskt Kierkegaard än understryker att detta är självförnekelse, att det är att utlämna sig för att få fram det enda som är avgörande, det religiösa, så är man inte nöjd att stanna vid förklaringen. Redan hetan i den gör en misstänksam. »Og Eet maa da Forfattere (nämligen den religiösa, som skriver estetiskt) ikke glemme», upprepar han flerfald, »Menten, hvilket der er hvilket, det Religiøse det Afgjørende, det Aes-

thetiske Incognitoet, at ikke den dialektiske Krydsen ender med at slaae Sladder.» Hur ofta höll han väl inte den varningen upp för sig själv då han, den religiöse, var tagen av sitt estetiska skriverseri. Här låg faran. Ty han var inte allenast den religiöse utan tillika dialektikern av blodet. Den dagliga »Finger-Övelse i det Dialektiske» han talar om som en ofrånkomlig nödvändighet för sin taktik var nog annat också än en slipning av vapnen för kampen i det religiösa tjänst. Den var väl i främsta rummet detta andra: ett blodets rop, den suspekta driften som han inte mäktade motstå. Men vid sidan av den driften reste sig det religiösa kravet mäktigt också det, pockande på att kväsa sin medtävlare.

Det är något fantastiskt i denna splittrade människas försök att förklara hela sitt författarskap som religiöst till syftet, ett utslag av ett ohyggligt religiöst ansvarsmedve-

tande, förenat av ödet med ett diamantskarpt huvud, som inte kunde tvingas att helt ge sig i dess sold men måste förklaras för en i alla skiften trogen vapendragare.

I sin skarpögda och kaotiska levnadsskildring Mina universitet försäkrar Maxim Gorki, att han sällan i böckerna träffat på tankar som han inte tidigare mött i levande livet. En poliskonstapel, en sjäare är för honom den ursprungliga tänkaren.

Jag tror med förlov saken är den, att Gorki inte vet vad tanken är. Skarpt som på kamerans plåt avtecknar sig tillvarons virrvarr i hans öga, ett slagfält med rasande hugg, styckade lemmar, tjut och kvidande; och råkar någon som är intrasslad i härvan fälla ett ord vid sidan av sitt göra, så tar Gorki det strax för en tankeprestation. Den illsluge kasanske poliskonstapeln Nikiforytj talar

om medlidandets skadlighet, och Nietzsche är föregripen!

Det finns en värld som Gorki inte kan se, just emedan han har så skarpa ögon för det som vimlar omkring honom. Andligen hör han visst ännu till analfabeterna, och vid sidan av de stora gamla ryssarna, Dostojevski, Tolstoj, Gogol, kan han nog inte bli ställd, såsom Meresjkovski också framhållit.

Vardagen har storhet, skönhet och sällsamhet nog, det gäller bara att få syn på den. Inspirationskällorna flödar omkring oss, men vi går blinda. I *Mit Livs Eventyr* talar H. C. Andersen om den »Tilfaeldets Poesie», vari det mesta av hans diktning har sin rot. Han nämner som exempel hur han en dag vid jul-tid tanklöst skriver med sin käpp i det tunna snötäcket:

Udødelighed er som Sneen
I morgen kan man ikke see'en.

»Jeg gik bort», berättar han, »det blev Tøveir og efter nogle Dage igjen Frost; da kommer jeg hen til Stedet, al Sneen er smel-

tet paa en lille Plet naer og i den stod alene tilbage ordet: *Udødelighed!* — Jeg blev dybt greben ved dette Tilfaeldige, og min levende Tanke var: Gud, min Gud, jeg har aldrig tvivlet!»

Detta är väl Andersenskt om något. Men också om man saknar den barnslighetens monumentalitet, som gör en sådan naturens nyck till Guds fingervisning, så finns det väl annat vardagligt och tillfälligt ägnat att befrukta oss andra. Det gäller att ha ögonen öppna för de Petterssonskt och Lundströmskt viktiga bagatellerna!

Vilhelm Ekelund. Vi släpas med genom hans andes terräng: mödosamma stigningar, solhöjder, moras — och havet. En oavlätlig aktgivenhet på sig själv och på vägen. Ibland längtar man till glömskan, det helande enkla. Men den som behöver Thomas a Kempis kan bli frisk av Ekelund också — om han träffar på rätta sidan. Hans hållning är mera hygienikerns än etikerns. Han flyr egoismen — av ren egoism. Sanning, vishet, metron — — blott medikament sist och slutligen i hans apotek. Men han vill inte dölja det heller; han äger en ärlighet och en dristighet som inte kan suddas ut problemen. Och som är stor nog att ej frukta självmotsägelser. Men ock

en ärlighet för stor för en konstnär, d. v. s. för en som dyrkar skenet också. Hans läge är mer den sveklöse och stränge novisens i reningens kloster än antikens vishetssökares under bar himmel. En hård vaktjänst blir livet. Ty Ekelund är nordiskt fragmentarisk och hetsig, icke nordisk på den linje Tegnér — Rydberg han någonstans vill föra fram. Men för de hetsigaste är det klassiska bot.

Nytt material, giv mig nytt material! Jag tittar på blommor och utsikter och människors görande och in i mig själv, och allt är uttjänt, utblommat, utsuget. Giv någonting oförutsett och eggande friskt, de alldagligaste ting och händelser men i en ny aspekt, en ny kombination. Låt mig vara med om en verkligt uppryckande situation på schackbrädet!

Av gott som av ont får den vise näring -- men vi litterater är gemenligen inga vismän. Vi rackar ner på allt som inte är stämt fullt i samma ton som vi, och ändå har vi att lära

av missromaner och pekoral. Vårt arga rätthaveri, även kallat Personlig Prägel, förbjuder oss att ta del av motpartens inlagor och nyttja dem produktivt för egna syften.

Man kan få värdefulla impulser av lektyr som man tar itu med av brist på annat, för att få en timme att gå. Ett tu tre har den utlöst något, blåst liv i förgätet, väckt överraskande associationer, befruktat. Och detta trots att det lästa ingenting ger direkt utan innehållsligt är totalt ovidkommande. Men ett ord, ett tonfall kan tala desto mer inträngande.

Att göra sig förstådd av läsaren kan för skriftställaren betyda ett avkall, en resignation. Ett avkall, ty i insikt om vår begränsade förmåga att tränga in i andras före-

ställningsliv, att identifiera oss med en främ-
ling prutar vi av på det egna, slipar och
jämnar, ger förmedlande länkar och över-
gångar där sådana inte skall finnas, bygger
trappor till det genomsnittliga föreställnings-
sättet.

Där själ och sinnen rör sig som hos folk
mest existerar detta problem förstås inte.

Man måste vara jordbunden för att skriva
goda sagor.

Jag undrar om inte en aning av essensen
i en viss 1700-talssvenska skulle vara bra för
vårt språk av i dag. Någoting sådant som
leker i Jacob Wallenbergs självdeklaration:
»Sådana vätskor, sådana infall. Jag låter
mitt temperament regera min fjäder. Är det
muntert i dag och sorgset i morgon, så har

ni strax två dylika kapitel.» Eller det som C. A. Ehrensvärd uttrycker så här i ett brev: »Jag vill gärna skrifva som man ritar i Chrocqvin; det är ett sätt kjännare emellan, man sir i små strecken hvad man menar i det hela. Men de okunniga de villja beskåda oändeligt väl alla Ledgångarne och ådrorne.»

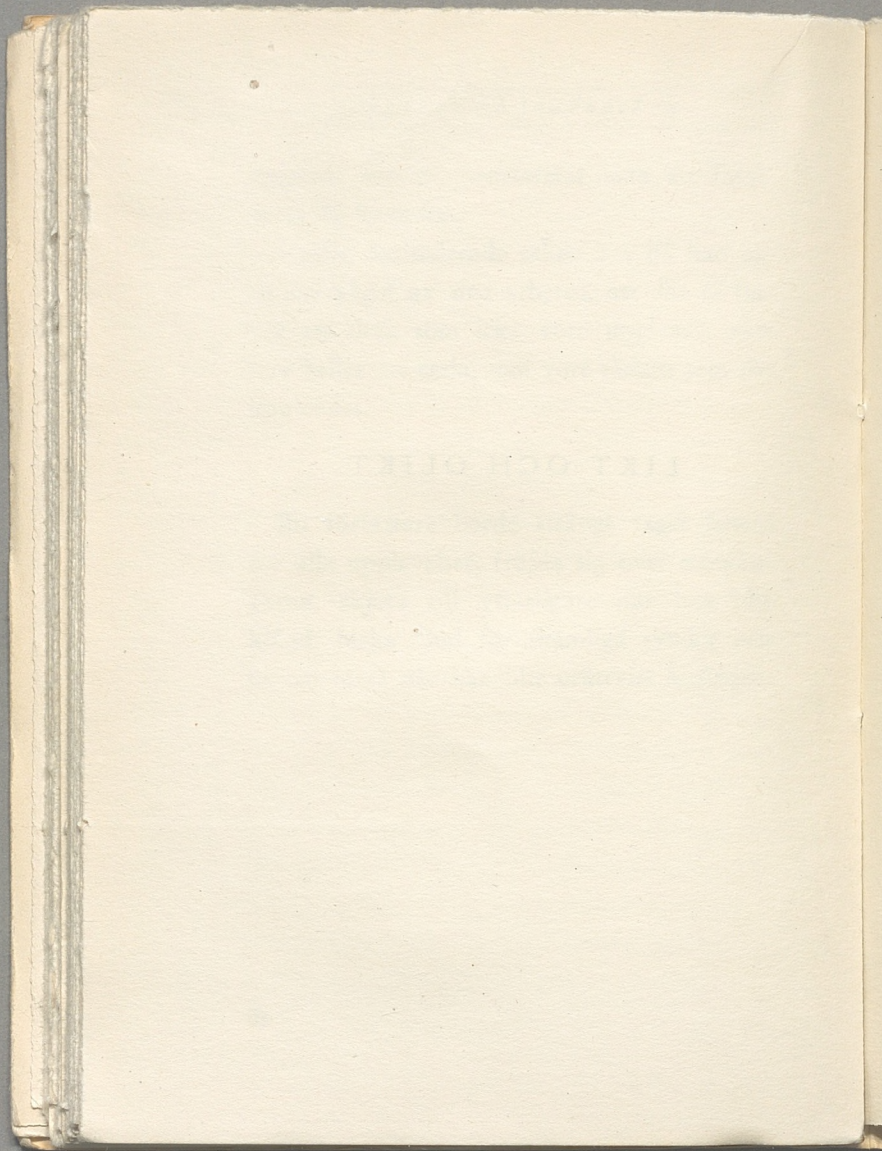
Produktivitetens mysterier. Man ramlar över uppslag var man rör sig. En käring i lunchspårvagnen gömmer på serieromaner; finner man sig behöva en viss typ, slår sig denna typ strax ner vid bordet intill en på kaféet där man sitter. Man skriver ett ord av misstag och det ynglar av sig livskraftiga kullar. Allt fogar sig in i ett sammanhang eller öppnar vägar. När man tror sig ha kommit till punkt befinns det att man måste traska vidare utan ett komma. Bagateller lurar för att stjäla tid av en. Skorna borde lagas och arvtanten uppvaktas, men det får vara; när man omsider tittar åt de

liggande breven, konstaterar man att fataljerna är försuttna.

Goethe formulerade saken bra då han sade om något av sina arbeten, att där ej finnes ett drag som icke vore upplevat, men inte heller ett enda, som vore sådant som det upplevdes.

En författare borde strängt taget betala för alla upplevelser, fröjda sig över motgångarna, skjuta till ytterligare när han blir klådd, tacka Gud för skamliga synder och be om mera när han blir orättvist åtgången.

LIKT OCH OLIKT

Vad hälsan är för ett larvigt tillstånd, hälsan, tryggheten och styrkan, alla i ett. En knippa blixtar som dunderguden sitter och håller i näven, mysande av självbelåtenhet och blind, blind. Där tvekan och sjukdom river upp hål ser man bäst.

Tafatthet, skygghet, finkänslighet — en bräcklig treenighet, ringaktad och förlöjligad men med en besynnerlig makt i sig där den trevar sig fram.

Den noggrannaste medvetna observation

ger ej en bild så sann som speglingen i ett barnaöga.

Att vila i stunden: bra livsregel både för hetsigt gåpåiga och framtidsrädda. Men en svår regel.

Irriterande, ofta hemskt är att dagligen varsebliva sig själv i sina närmaste blodsförvanter.

Den mänskan blir ju problembarn på nytt, kunde man säga om somliga.

Det är en del likhet mellan människans skygghet för att blotta sin kropp (ack ja, det var en gång!) och dra i ljuset sina innersta

själsrörelser. Hon tror att hon är annorlunda än andra, ett unikum i världen. Hon skäms och är rädd för att lämna ut sig. Det är bra besynnerligt: på samma gång som hon med händer och tänder arbetar på att genomdriva sig själv fasar hon för att sticka av från andra. Hon höljer sig i dagens modekläder och konventioner. Hon är falsk i grunden.

Egentligen tycker vi att det vore det verkliga felet med oss och den verkliga bristen, om våra fel och brister saknades.

Att ta tungt på en uppgift bevisar ansvarskänsla men föga insikt. Resultatet blir inte bättre för att knogarna vitnar vid första greppet, tvärtom, det vet varje god betingskarl. Vad det gäller är att få det glada och lediga taget: då öppnas krafternas slussar

och arbetet skjuter upp för ens förvånade blickar som ett sagans blomster.

Både ringaktning och högaktning har inte sällan okunnigheten till mor. Detsamma kan måhända sägas om det stoltare syskonparet förakt och vördnad; men då är dessas fader av så mycket ädlare ras än de förras.

Ordet *glad* har troligen samma ursprung som *glatt*, borde åtminstone ha det. En skinnande blank yta där allt halkar och slinter bort. *Frojd* har en djupare klang.

Små ord är ibland nycklar. Jag möter en människa, umgås med henne, men allt hon gör och underlåter förbryllar, så jag i det hela finner mig stå inför en gåta. Plötsligt

hittar jag ett ord, snappar upp det på gatan kanske eller läser det i helt ovidkommande sammanhang; det är ett vanligt ord endast, men förklarar i en blink min gåtfulla bekantskap restlöst. Allt hon företar sig strålar ut från denna punkt. Jag har fått nyckeln i min hand och går ut och in i henne som hemma hos mig.

Det kan tänkas att rena färgkonstnärer bokstavligt talat borde vara enögda. Det perspektiviska tvåögda seendet blandar kanske bort färgkvaliteterna. Teoretiskt bör den enögde ha större möjlighet att göra världen till en skön tapet.

Slättbon går med måttband i huvet; varje sak är för honom precis vad den är. I skogsbygden blir allt till vad som helst. Fjärran är tätt inpå, dött lever, otänkbara varelser springer fram ur ruttna trädstubbar.

Björkar, sa min vän målaren. De är rena

ogräset. Trasslar till och suger ut. Står eller rättare halvhänger i vår nordiska jungfrunatur, suddande ut allt renlinjigt och karaktéristiskt. Som stubbar går de an.

Kanske att lära av den atmosfäriska dispersionen: himlaljusen blir vackra av jordens dunster.

Varför byggs inte kyrkor i gatans plan, eller därunder, utan strävan i höjden? Som källarkrogar och katakomber. Ställen man slinker in och ramlar ner i mot sin vilja.

Fantasin arbetar inte med samma utbyte i det täcka, det ljuva, det angenäma som i det storslagna. Man kan bygga inbillningens torn och tempel i höjden efter behag, ty hela rym-

den står till förfogande; det täcka däremot vilar inom sina gränser, ett smycke vars glans blott föga kan stegras. Därför finner vi ofta våra fantasibilder av majestätiska naturfenomen, byggnadsverk och människor dementeras av en medelmåttig verklighet, medan ett täckt, ljuvt, angenämt ting kommer vår föreställning ganska nära.

Mellan fyrtio och femtio år börjar man se linjer i sitt liv och finna förklaringar. Tidigare ter det sig mest som episoder och infall.

Just ingenting är angelägnare än kraften att resolut kasta loss och slå om, när man känner livssynen förträngas av detaljintressen, ser sig hämmas i sin utveckling, få gubbaktiga vanor, kapslas in, slå knut på sig själv. Det är av så mycket större vikt ju äldre man blir.

Ens ideal kan tendera till att bli någonting i stil med kraken som mesta delen av dygnet står och tuggar framför fylld krubba, drar sina måttliga lass en stund på dagen, dåsar och blir fet. Alltmer sällan inställer sig bilden av unghästflocken som sätter av över vidden, obunden, med himlen i ögat och lopets glada kraftkänsla som tillvarons innehåll.

Människan behöver sannerligen omväxling. Redan att ligga över en natt i ett främmande rum kan ge vaneträlen ny blick, nya synpunkter, ny filosofi. Det räcker till och med att flytta en smula på lägerplatsen i sin gamla lya.

Man blir liggande i sin säng en dag, dåsar från morgon till kväll, somnar ett tag, vak-

nar, vänder sig mot väggen och ler: eländet här utanför må ha sin gång utan mig; tänker en halv tanke, småpysslar med ett minne; och när man reser sig till en ny arbetsvecka känner man att tillvaron ordnat upp sig utan att man gjort ett dyft åt saken.

Ruset är kanske till för att återföra oss till den stora livsbrygden, när vi blivit alltför avgränsade individuellt eller socialt, för mycket oss själva eller samhällsmänniskor. Vi har besatts av mer än lovligt förryckta monomanier, vi hotar att spränga systemet och måste korrigeras.

Det finns människor som med sådan självmedvetenhet deklarerar sin okunnighet på ett eller annat område, att man känner blygsel över sina små insikter och drar deras värde i tvivelsmål.

Tänk om varenda prick man möter skulle ha reda på hela samlingen av ens dåligheter, varje orätt och gemenhet man begått, alla lögnaktigheter och bedrägerier. Men ingen fara: man minns ju inte själv allt. Och av ens kära medskurkar känner den ena bara till en uselhet eller ett par, den andra till någon annan. Så går man och gäller för en ganska hygglig prisse.

Varför vill man inte tänka sig döden som en idyll? Ett djur som med märken efter klor och tänder lyckats slinka in i en trygg klyfta för att ge upp andan måste väl känna sig mitt inne i rena idyllen.

Återhållsamhet, återhållsamhet, det är kommandoordet som livet oavlättligt dundrar mot oss och som vi kvidande böjer oss

under. Ynglingen hör det svagt ännu; han lyss till en annan stämma, som han tror vara livets, en röst eggande som stridstrumpetens: giv dig fullt och utan hänsyn i varje stund! Men det är viljan till livet han hör. Snart faller livet självt in med sin bastrumma: återhållsamhet, återhållsamhet. Att ur denna kakofoni leta ut en melodi, det är att leva. Att acceptera gränserna, oket, smärtan och arbetande förinta dem, det är visst detta svåra som är att vara människa.

Jag slår upp Nietzsche — länge sen sist!
— och finner:

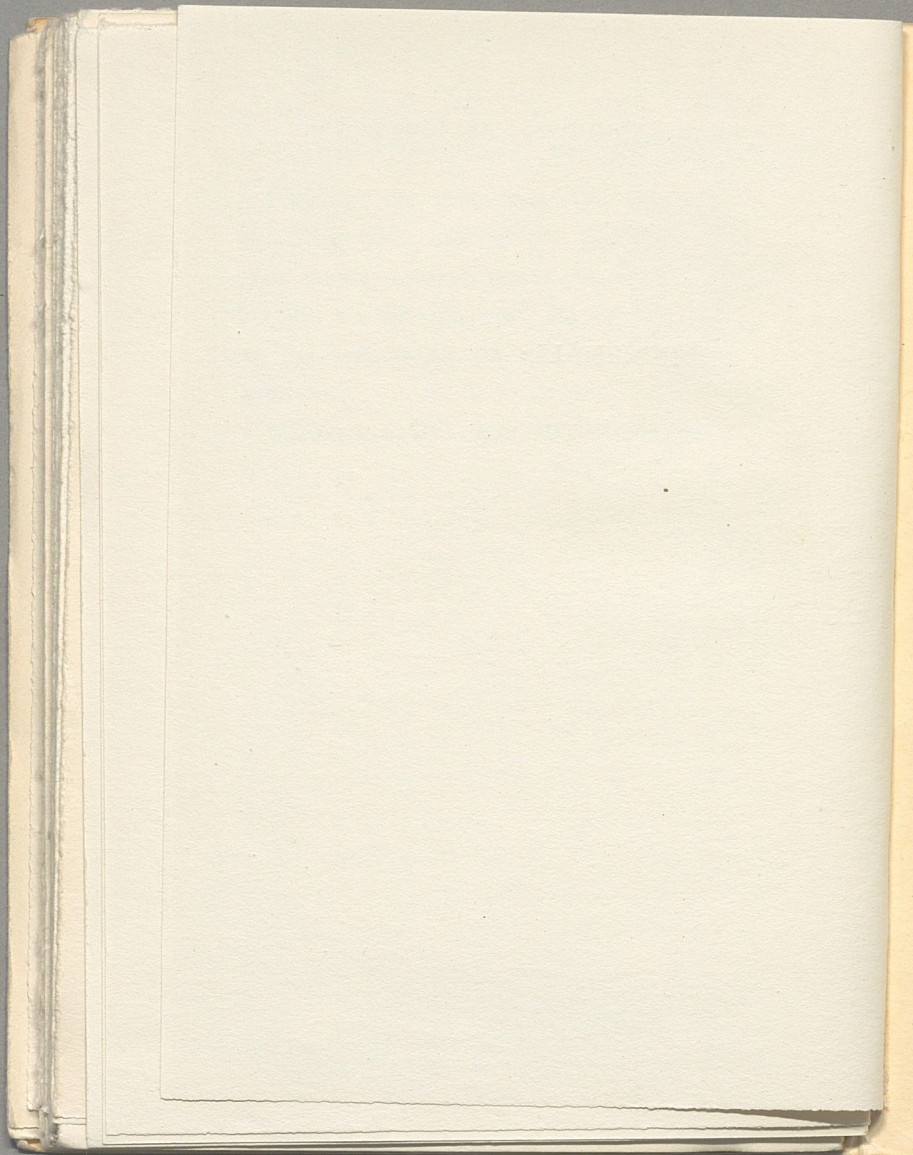
»Ditt sanna väsen ligger icke djupt förborgat inom dig utan omätligt högt över dig, eller åtminstone över det, som du är van att taga för ditt jag. Dina sanna uppfostrare och bildare förråda för dig, vilken ditt väsens verkliga urmening är.

Förvisso, det gives nog andra medel att finna sig själv, att ur den bedövning vari man vanligen lever som i ett dystert moln komma till sig själv, men jag vet intet bättre än att besinna sig på sina uppfostrare och danare.»

Skönt med folk som stryker själens ruta klar.

INNEHÅLL:

	Sid.
Kringblick	5
Vi kryp	29
Evig stad	57
Att skriva	69
Likt och olik	91

schreiner
Group

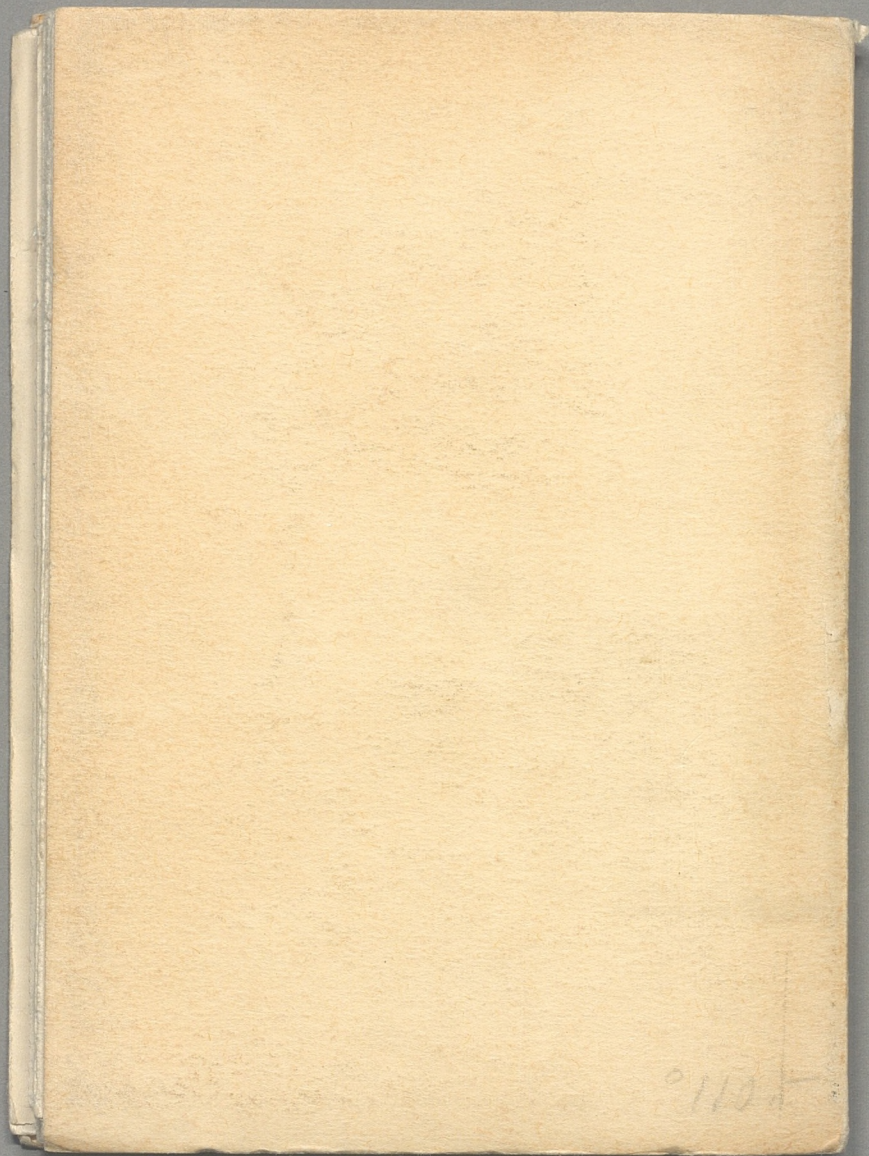

10000000019553

LÄSESALSLÅN

Kungliga biblioteket

ZF_E81

www.books2ebooks.eu